

**AZ ÁLLAMI EGYHÁZÜGYI POLITIKA HULLÁMAI
A MAGYARORSZÁGI METODISTA EGYHÁZ ÉLETÉBEN
1945 ÉS 1956 KÖZÖTT***

Lakatos Judit

A háborút követő néhány év a béke felett érzett öröm mellett is keserves, nélkülözéssel teli időszak volt az ország, s így a metodisták életében. A lakosságot sújtó problémák nem ismertek felekezeti különbséget. Az emberek szorongva várták haza szeretteiket vagy a róluk szóló híreket. A szuperintendenshez írt levelek szinte mind beszámoltak a tüzelőhiányról és az átfagyoskodott telekről. A rossz időjárás miatti panasz mellett visszatérő téma volt a rossz közlekedés, hogy lassan jártak a levelek, lassan érkeztek meg a segélyek, amelyeket sokszor ismerősök kézbesítettek. Az egyház életét alapvetően meghatározó politikai viszonyok gyökeres megváltozása azonban csak rejtve, apró célzások formájában tűnt elő a levelekből. A lelkesek és egyháztagok egyaránt, ha tettek is említést nehézségekről, azok közepette is Isten megtartó kegyelmében bíztak, s tartózkodtak a politikai helyzet bármiféle minősítésétől, kritikájától.

Állam és egyház viszonya

A háborút túlélte országban, a régi világ romjain a veszteségeken érzett fájdalom közepette is reményteli hangulat lett úrrá az embereken. Az újjáépítés széles rétegeket mozgatott meg, a politikai kibontakozás egy jobb, igazságosabb társadalmat ígért. Joggal merül fel a kérdés: fújtak-e „fényes szelek” az egyházakban? Szigeti Jenő a szabadegyházak háború utáni helyzetét

---

* Az itt közölt tanulmány, valamint a következő a Közép- és Kelet-Európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány támogatásával készült 2002-ben.

taglaló írásában a közösségek politikai aktivizálódásáról beszél.¹ Voltak felekezetek, amelyek társadalmi összetételükből eredően, vagy sajátos látásmódjukból fakadóan az aktív politizálást választották (mint pl. a nazarénusok), mások, mint a metodisták is, kitartottak az óvatos távolságtartás mellett. A hagyományos apolitikus magatartás a körülmények tudomásulvételén kívül többet nem igen engedett. Amellett a háború utáni évek ellentmondásait személyes sorsukban érezhették meg az egyház tagjai. Egyetlen egyházi munkásról van tudomásunk, aki valószínűleg politikai elkötelezettséget is vállalt. Az 1949-ben segédlelkésszé szentelt, népszerű „Mérész bácsi”, Mérész Sándor állítólag a kommunista pártnak is tagja volt.

Magyarország vallási életének tagoltságát, a politikai viszonyok bonyolultságát figyelembe véve nehéz lenne egységes képet rajzolni az állam és az egyházak viszonyáról a háborút követő években. A szovjet csapatok megjelenésével és a kommunisták hatalmi tényezővé válásával reális esélye lett a marxista-ateista világnézet erőszakos terjesztésének. A társadalom ellenőrzését, a tudati szférára is kiterjesztő szovjet típusú rendszer legnagyobb ellenségét az egyházakban látta, így távlati célként az egyházak elsorvasztása és a vallásos világnézet kiszorítása szerepelt a magyar kommunisták programjában is, bár a gyakorlatban ez sem erőszakos, sem adminisztratív, sem nevelési eszközökkel nem sikerült, még a Szovjetunióban sem. Nem jelenthetett azonban előrelépést egy szekularizálódó társadalomban az egyházak politikai szerepvállalását irreálisan szélesre táró „keresztény kurzus” felélesztése sem. E két szélsőséges álláspont között számos demokratikus lehetőség kínálkozott. A szabadegyházak újonnan megalakult szövetsége például „Szabad államban – szabad egyházak” címmel küldött emlékiratot az Ideiglenes Magyar Nemzetgyűléshez. A szövetség új vallásügyi törvényt kért a formálódó kormányzattól, amely ténylegesen is biztosította volna, hogy „mindenkinek legyen meg a joga, hogy teljesen szabadon gyakoroljon bármilyen vallást, vagy ne gyakoroljon semmilyen vallást”.² Az állami beavatkozástól mentes, autonóm egyházi élet egyfajta közéletet jelenthetett volna, amit azonban csak a tényleges demokrácia megteremtése biztosíthatott.

Magyarországon az egyházak elleni küzdelem kibontakozása fokozatosan, a politikai harcokkal párhuzamosan haladt. A jelentős társadalmi erőket maguk mögött tudó keresztény szellemiségű pártok kormányzati részvétele nyílt egyházzellenes lépést nem tett lehetővé, de a közhangulat sem kedvezett bármiféle erőszakos fellépésnek. A népi demokrácia építése

---

¹ Szigeti Jenő: „És emlékezzél meg az útról...” Tanulmányok a magyarországi szabadegyházak történetéből. Budapest, 1981. 232.

² Szigeti Jenő: A szabadegyházak indulása. História, 1991. 5–6. sz. 18.

viszont összefért az egyházak politikai befolyásának csökkentésével, állam és egyház határozottabb szétválasztásával. A szeparáció érdekében hozott intézkedések, az egyházi birtokokat is kisajátító földosztás, az egyházi iskolák államosítása nem váltott ki felháborodást a társadalomban, s nem meglepő, hogy a kisebb egyházak sem látták meg e lépések mögött az erőszakos, ateista diktatúra irányába mutató szándékot. Lelkiismereti kérdés azonban annak kiderítése, mi állt a hivatalos politika helyeslése mögött, jóhiszeműen a demokratikus átalakulás irányába tett lépésnek tartották azt, ami történt, vagy ahogyan erre néhol utalások történtek, saját pozíciójuk erősödését várták a történelmi egyházak visszaszorulásától.³ A szabadegyházak és a történelmi egyházak közötti polémia egyik visszatérő eleme a prozelitizmus vádja. A nagyobb egyházak hívei közt „halászó” szekták képe azonban leegyszerűsítő, és többnyire nem helytálló. A legtöbb pietista, puritán hagyományokon kialakult kis közösség határozottan elutasította a más egyházhoz tartozók szándékos átszábitását, bár a tények valóban azt mutatták, hogy a népegyházak hívői léptek át a kisebb vallásos közösségekbe. A 40-es évek kiélezett, baljós politikai viszonyai közepette erre számítani megbocsáthatatlan önzés lett volna. Jóllehet az antiklerikális harc elsődleges célpontjai a jelentős társadalmi, közéleti befolyással rendelkező történelmi egyházak voltak, s a szabadegyházi közösségek átmenetileg még profitáltak is az új kormányzat lépéseiből, hosszú távon minden egyházra közös sors várt a proletárdiktatúrában: az ellenőrzés, a korlátozás és az elhalás.

A kibontakozó diktatúra árnyékában egy erőteljes ökumenikus összefogást tarthatnánk természetesnek, a vallásszabadság sérelme minden egyház közös ügye kellett volna hogy legyen. Az ökumenizmusnak azonban nem voltak jelentős előzményei a két világháború között, s a háború utáni viszonyoknak az egyházakra gyakorolt merőben eltérő hatása később sem adott nagy lendületet ennek, legalább is a történelmi egyházak és a szabadegyházak között. A diktatúra irányába fejlődő politikai rendszer nyilván nyert az egyházak közötti rivalizáláson, s az egyházak elleni kampány során ezt ki is használta.

Megszületett viszont egy szabadegyházakat tömörítő szövetség. A korábban el nem ismert kisegyházak, a baptisták, metodisták, adventisták, ókatolikusok, a keresztyén testvérgyülekezet, az Üdvhadsereg, a Krisztushívő zsidók 1944 őszén megalakították a Magyarországi Szabadegyházak Szövetségét. A szövetség eredete 1942-ig nyúlt vissza, amikor az 1939-ben betiltott közösségek hoztak létre egy érdekvédelmi szervezetet. Elnöke az egyházi és világi körökben egyaránt nagy tekintélynek örvendő dr. Kiss

---

³ Pl. Szabadegyházak Szövetsége, szekták helyzete. Veres Pál elemzése, 1955. június 7. MOL XIX-A-21-c-142. doboz, 6/3, 3.

Ferenc orvosprofesszor lett. A szövetség megalapításában, elismertetésében Kiss Ferenc személyes kapcsolatainak volt döntő szerepe, mellette az adventista dr. Somogyi Imre, Michnay László, és a metodista lelkész Szécsey János is részt vett a tárgyalásokban.⁴

A háború végén megkezdődött politikai újjászerveződés megszüntette a szabadegyházakra nehezedő nyomást, vallási összejöveteleik nem estek a gyülekezési tilalom alá, egyházi célokat szolgáló helyiségeiket mentesítették a hivatali igénybevétel alól.⁵ A szövetség igazolvánnyal látta el a tagedyházak lelkészeit, szabad mozgást biztosítva ezzel az ország területén.

Már 1945 tavaszán sor került a kiségyházakat érintő szigorítások megszüntetésére, 1946-ban pedig néhány kisebb felekezet feloszlását kimondó rendeletet is hatálytalanítottak.⁶ Az 1947:XXXIII. tc. megszüntette a bevett és elismert vallások közötti különbséget, ezzel megteremtve a jogi egyenlőséget az összes vallásos közösség között, átfogó vallásügyi törvény azonban a tervek ellenére sem született.

A metodista egyház számára a háborút követő évek legnagyobb eredménye az állami elismerés elnyerése volt 1947. október 31-én. Ezzel legálissá vált a működése, s rendelkezett mindazon jogokkal, amelyekkel más egyházak is, például államsegélyben részesültek lelkészei. Az elismeretéshez benyújtott anyagok szerint az egyház 1946-ban kb. 3000 tagot számlált (az 1943-as statisztika szerint 2127 volt a rendes és próbatagok létszáma), 12 lelkész, illetve prédikátor állt szolgálatában. A háború alatt ideiglenesen visszacsatolt gyülekezetek nélkül tíz gyülekezeti körzetben végzett szolgálatot. Ekkor még tulajdonában volt hat imaház, tíz gyülekezeti helység, és a Budakeszin működő szanatórium, árvaház, aggok otthona. Az adatok nem tükrözték a háborút követő pusztulást, de a későbbi statisztikák jelentős fogyásról tanúskodtak.

A metodista egyház összességében egy kedvezőbb jogi helyzetben találta magát a háború után, védettséget remélt a törvényes elismeréstől, a Szabadegyházak Szövetségében való részvételtől. A várakozások azonban nem igazolódtak, s az életkörülmények drasztikus romlásán túl is számos nehézséggel kellett szembenéznie az egyháznak.

---

⁴ Szigeti Jenő: A 40 éves út. A Szabadegyházak Tanácsa történetének vázlatja. In: Ne félj te kicsi nyájl! Szerk.: Dobner B. Magyarországi Szabadegyházak Tanácsa, Budapest, 1984. 100–107.

⁵ Működését hivatalosan a 250.105/1945. VI. 3. számú belügyminiszteri rendelet ismerte el.

⁶ 254.162/IV/14. 1945/B. M. számú rendelete a 363.500/1939. B. M. szám alatt kiadott rendelet hatályon kívül helyezéséről, 6.270/1946. M. E. sz. rendelet Egyes vallásos gyülekezetek feloszlására vonatkozó hatósági rendelkezések hatálytalanítása és a feloszlattal kapcsolatos vagyoni ügyek ideiglenes rendezéséről.

1948-tól, a „fordulat” évétől az addig rejtett egyházellenesség nyílt kampánnyá változott. A politikai harcok célpontjává az egyházi iskolák, ingatlanok, az egyházi társadalmi szervezetek, a szerzetesrendek és diakonisszaegyletek váltak, s azok az egyházi vezetők, akik nyíltan elleneztek vagy hátráltatták az új hatalommal való együttműködést. A Szabadegyházak Szövetségében, 1950-től Szabadegyházak Tanácsában egyesült kisegyházak összlétszáma is csak 30 ezer körül mozgott, így társadalmi súlyuk meg sem közelítette a nagyobb egyházakét. A feljük irányuló kisebb figyelem azonban nem jelentett igazi védelmet számukra, az egyházellenes politika előbbtől e közösségek életére is befolyást gyakorolt.

Anyagi helyzet

Az egyik legsúlyosabb problémát kétségtelenül az egyház működéséhez szükséges anyagi alap biztosítása jelentette. A metodista egyház missziós tevékenységének kiadásait, a lelkészfizetéseket a két világháború között a tagok önkéntes adományai, ingatlanaiból származó bevételei, valamint külföldi (amerikai, svájci) adományok fedezték. A háborús pusztítás, a mindenként egyaránt sújtó infláció a tagok anyagi lehetőségeit rendkívül leszűkítette. Ugyanakkor a külföldi pénzsegélyek is elmaradtak. Szécsey János szuperintendens egy lelkészhez írott levelében kifakadt:

„Most még egyszer megírom néked a meztelen tényeket. Nekünk teljesen önfenntartásra kell berendezkednünk. Nekünk az amerikai testvérek segélye fekete ponttá válhat. Eddig hozzá voltunk szokva, hogy a központ küldött nekünk pénzt, de ez most el fog maradni. Most is már 27-e van, és még sincs semmi pénzem.”⁷

Természetbeni adományok a háborút követő egy-két évben még érkeztek, de ezek sokszor több problémát jelentettek, mint amennyi segítséget. Szalós Artúr lelkész egy levelében arra panaszkodott, hogy az egyház nevére érkezett cipőadomány felét vehette csak át, másik felét a kerületi hatóság visszatartotta, de a szállítmány teljes költségét megfizették. A szétosztáskor pedig csak szegénységi bizonyítvánnyal rendelkezők részesülhettek a segélyből.⁸ Egyházon belül okozott feszültséget a Népjóléti Minisztériumtól kapott cukorsegély. Egy számon kérő levélre válaszul

⁷ Szécsey János levele Takáts Antalhoz, 1948. június 27. MMEL I.3. Szuperintendensi levelezés. 3. doboz.

⁸ Szalós Artúr levele Szécsey Jánoshoz (?), 1948. július 19. MMEL V. Szalós Artúr iratai.

Szalós Artúr elmagyarázta az elosztás szempontjait, s hogy a segély egy részét kénytelenek voltak visszatartani, hogy a szeretetadományok érkezésekor borraivalóként azt adhassák a hatóságoknak, mivel pénzük erre nem volt.⁹ Valamit pedig nyilván adni kellett.

A segélyek feletti ellenőrzés átvételére egyébiránt valóban határozott akarat irányult. 1949-ben a Szabadegyházak Szövetsége nyilatkozatot tett közzé, amelyben leszögezte, hogy „*központi nyilvántartásba vesz minden külföldi adományt, és a megajándékozott egyháznál ellenőrzi annak felhasználását.*”¹⁰ A közlemény utalt arra, hogy a magyarországi egyházak nincsenek függő viszonyban semmilyen külföldi egyháztól, ami főleg a szabadegyházakkal szemben megfogalmazott vád miatti mentegetőzés volt. A segélyek ügyében is tetten érhető, hogy a kisegyházak érdekeinek hathatósabb védelmére felállított szövetség hogyan változott át az állami politika végrehajtó eszközévé, annak kiszolgálójává.

A két világháború között a metodista egyház szerény lehetőségeihez mérten, külföldi segítséggel több épületet, telket szerzett, építkezett. A jogi korlátozások miatt ezek a Keresztyén Könyvesház Kft. nevére kerültek, amely egyébként könyvkiadással, könyvkereskedéssel is foglalkozott. 1949-ben az állami elismeréssel jogi személyiséggé vált egyház nevére kerültek az ingatlanok. Ekkor hét városi és öt vidéki ingatlan szerepelt a vagyonleltárban, ezek értéke az 1947-es nyitó mérlegben 262 ezer forintot tett ki. Jelentősebb háborús kár a miskolci Ghillányi úti házat érte, a budapesti Országbíró utcai ház pedig gyakorlatilag megsemmisült az ostrom alatt. Az épületek helyreállítására a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 1600 Ft építési segélyt utalt ki az egyház számára.

Az egyház jelentősebb bevételre a Felsőerdősor utcai egyházközpont épületében található lakások egy részének bérbeadásával tett szert. Másrészt Budakeszin rendelkezett egy épületgyüttessel, amelyben többféle szeretetszolgálatot is végzett. Tüdőbetegek utógondozását végezték, árva- és öregotthont működtettek, 1931-től a metodista egyház diakonisszái számára anyaotthonként is funkcionált, majd a 30-as évek gazdasági nehézségeinek áthidalására fizető vendégek számára üdülési lehetőséget is biztosítottak itt.

A háború után Budakeszin katasztrófális állapotok alakultak ki, amit – egy fennmaradt levélből sejtethetően – nemcsak a háborús viszonyok idéztek elő, hanem a hatásköri, személyi villongások, a személyes haszonszerzés vágya is. A sanatórium felügyelő lelkésze kezéből Tessényi János kivette az irányítást, maga számára megtartotta az igazgatói címet, a gazda-

---

⁹ Szalós Artúr levele Hecker Ádámmhoz, 1948. április 27. MMEL V. Szalós Artúr iratai.

¹⁰ Egyházi tudósító, I. évfolyam, 34. szám 1949. június 17. MMEL I.3. Szuperintendensi levelezés. 3. doboz.

sági irányítást pedig a Korányi kórház főorvosára bízta. A bevételekből az új gondnok és felesége, valamint Tessényi bizonyos százalékkal részesültek, annak ellenére, hogy a tényleges irányításból és a napi gondokból nem vették ki a részüket. Szalós Artúr leveléből egy jellegzetes háború utáni kép bontakozik ki:

„Emellett minden megy tönkre semmi nem lesz javítva, aprófának ablakrámákat és zsalugáterokat tüzeltek fel szintugy járt az irodaszekrény is ami kívül volt a kuracsarnokban. Úgy látszik megtanulták az oroszról. A kapu kidőlve a kerítés a telek legnagyobb részén teljesen megsemmisült. A háztető már évek óta nem volt javítva.”¹¹

Pontosan nem tudjuk, mikor, de a szanatórium rövidesen kormánybiztos felügyelete alá került, aki történetesen Böszörményi főorvos lett. Az egyház 1949-ben és 1950-ben is próbálkozott a szanatórium autonómiájának visszaszerzésével, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium nem méltányolta ezt az igényt, a több épületből álló szanatórium sorsa az államosítás lett.

Egyházszerkezeti változások

A háborút követő évek nem hagyták érintetlenül az egyházszerkezetet sem. A demokratikus felépítésű methodista egyházat a többnyire egy ország gyülekezeteit egyesítő évi konferencia önállósága jellemzi. Az évi konferencia az egyház legfőbb döntéshozó fóruma, melynek hatásköre kiterjedt minden igazgatási, nevelési, oktatási, jótékonyági, erkölcsi és vallási jellegű ügyre.¹² A konferencia, mint neve is jelzi, fontosságából eredően évente ülésezik. A magyarországi konferencia a háborúig ehhez a gyakorlathoz igazodott, 1943-ban még a visszacsatolt területen, Újvidéken ülésezett, a 40-es évek második felében azonban a konferenciák rendszerességét nem sikerült helyreállítani. 1949-ben ülésezett a háború után az első konferencia, 1953-ban a következő, s legközelebb csak 1957-ben. Az 50-es években a formális, konferenciái tanácskozások szerepét személyes találkozók vették át, illetve a csendes-napok, hitméllyítő konferenciák keretében zajlott a lelkészek és munkatársak megbe-

---

¹¹ Szalós Artúr levele Libstókl Jenőhöz, 1946. február 28. MMEL V. Szalós Artúr iratai.

¹² A Magyarországi Methodista Egyház Szerkezeti Szabályzata 17 §, 1947. MMEL I.2. Szabályzatok. 2. doboz.

szélése.¹³ A bejelentési kötelezettség alá eső, jegyzőkönyvben is rögzített tanácskozások helyett nyilván kényelmesebb volt az egyház ügyeit szűk egyházi körben, informális találkozókon lebonyolítani. A politikai helyzet megkövetelte alkalmazkodás azonban kedvezőtlenül hatott az egyház belső életére. Az amúgy is erős paternalista hagyományokat őrző egyházban elfogadottá vált, hogy közegyházi kérdésekben egy szűk csoport, vagy esetleg a szuperintendens egy személyben döntött. Míg azonban az 50-es években az egyházrend mellőzését a lelkészek és az egyház tagsága mint szükségszerű lépést elfogadta, a 70-es évek elejére egy ellenzéki csoport ürügyül használta a felépítéshez.

A szervezeti szabályzat másik pontja, mely csorbát szenvedett, a külföldi metodista egyházakhoz fűződő kapcsolat megszakadása volt. Mint a szervezeti szabályzat kimondta: „*A Magyarországi Methodista Egyház mint az egész világon elterjedt egyetemes Methodista Egyháznak része hitelvi és szervezeti tekintetben.*”¹⁴ E pontnak gyakorlatilag lehetetlenség volt érvényt szerezni a kibontakozó hidegháborús viszonyok közepette. Ennek nemcsak anyagi következményei lettek, s nemcsak az elmaradó segélyek jelezték a változásokat. A magyarországi lelkészek képzése a két világháború között német és svájci teológiákon folyt. A háború utáni időkben a lelkészképzés kérdése rendezetlen maradt, más protestáns teológiákra kerültek a jelöltek, s többen az újonnan szolgálatba lépők közül egyáltalán nem folytattak rendszeres teológiai tanulmányokat. A külföldi kapcsolatok megszakadásának az egyház lelkületére gyakorolt hatását nehéz felmérni. Tény azonban, hogy a bezárkózásra hajlamos felekezet közösségei még zártabbakká váltak ezekben az években, és különféle törvényeskedő, szélsőséges kegyességi magatartás nyert teret,¹⁵ melyeket egy egészségesebb, nyitottabb egyházi élet, a külföldi egyházak kontrollja, a képzettebb lelkészi kar talán ellensúlyozhatott volna.

A németek kitelepítése, szlovák–magyar lakosságcsere

A metodista egyház háború utáni történelmének egyik legtragikusabb fejezete tulajdonképpen nem is az egyházzellenes harchoz kötődik. A németek kitelepí-

---

¹³ Iványi Istvánné szóbeli közlése. Ilyen informális tanácskozás keretében került sor például az állami elismerés ügyének megvitatására. A lelkészek az elismerés kérelmezése mellett foglaltak állást a segélyek reményében.

¹⁴ A Magyarországi Methodista Egyház Szervezeti Szabályzata 3 §, 1947. MMEL I.2. Szabályzatok. 2. doboz.

¹⁵ Pl. a felsőfokú tanulmányoktól, bizonyos foglalkozásoktól való elzárkózás, a fiatalok eltiltása a színházról, mozitól, esetenként még a közös játéktól is.

tésével és a szlovákok kitelepülésével az egyház, a metodisták emlékezete szerint több tagot veszített, mint a háborúban.¹⁶

A dunántúli gyülekezetek szinte teljes mértékben német ajkúak voltak. A kitelepítés Dombóvár körzetében Kaposszekcső, a tolnai Györköny, a baranyai Borjád lakosságát érintette, valamint a budapesti gyülekezetet, bár innen sokan még a háború alatt önként távoztak. A borjádi gyülekezet megszűnt, Kaposszekcsőn sem heverte ki a gyülekezet a veszteségeket, Györkönyben viszont egy ébredés nyomán újra fellendült a munka.

A szlovák-magyar lakosságcsere annyival jelentett súlyosabb teher-tételt az egyház számára, hogy annak szervezésében tevékeny szerepet vállalt egyik lelkésze is. A nyíregyházi tirpák családban született Márkus József fiatal korától szlovák érzelmeket táplált, szlovák újságot járatott, ami nem volt megszokott a szlovákul beszélő, de Nyíregyházához, s tágabb értelemben Magyarországhoz kötődő tirpákok között. Németországi tanulmányai után 1929-től a gyülekezet lelkészeként szolgált, s jelentős szellemi, lelki befolyást gyakorolt a gyülekezetre. A gyülekezet 25 éves történetéről írt könyvében a kétnyelvűség szép példajaként említi, hogy a reggeli imaórák szlovákul, a délelőtti istentiszteletek magyar nyelven folytak, de imádságban magyar és szlovák szót egyaránt lehetett hallani.¹⁷ Ebből feszültség sosem keletkezett a gyülekezeten belül, az ébredési időket átélő, nagy ifjúságot számláló gyülekezetet a mély lelkiélet jellemezte. Az idősebb metodisták elbeszéléseiből azonban kitűnik az is, hogy az intelligens, világlátott Márkus József erősen rátelepedett a gyülekezetre, „lelki kiskorúságban” tartotta, s igyekezett kontroll alá vonni még a tagok magánéletét is.¹⁸ Ez is hozzájárult ahhoz, hogy a politikailag tájékozatlan parasztembereket a lelkészi szó hatalmával meg lehetett téveszteni az amúgy is zavaros időkben.

Közismert, hogy a lakosságcsere ötlete a csehszlovák kormányban született meg a „magyar kérdés” rendezésének lehetséges eszközeként. Erről az 1945. április 5-én Kassán elfogadott kormányprogram VIII. fejezete szólt. Ahhoz viszont, hogy a terv megvalósulhasson, a nagyhatalmak legalább hallgatólagos beleegyezésére és a magyar kormány tevékeny közreműködésére volt szükség. A magyar kormánnyal 1946. február 27-én írták alá az egyezményt, amely szerint annyi magyart telepíthettek át kényszerrel Magyarországra, ahány magyarországi szlovák önként át kívánt telepedni Csehszlovákiába.

---

¹⁶ A veszteségekről pontos statisztika nem készült, utólag nem is készíthető. Hiányzik az egyházi levéltárból több gyülekezet anyakönyve, s a meglévők sem tartalmazzák az összes látogató névsorát, csak a formális egyháztagokét.

¹⁷ Márkus J. András: Isten műve napjainkban. A nyíregyházi methodista gyülekezet 25 éves jubileumának emlékére. Nyíregyháza, 1935. 56–57.

¹⁸ Kósa András szóbeli közlése.

Március 8-án Budapesten felállították a Csehszlovák Áttelepítési Bizottságot, amelynek a magyarországi szlovákok körében kellett propagandamunkát végeznie, hogy a „hazatérésre” ösztönözzék őket. A kampány során szlovák nyelvű újságokat, röplapokat, könyveket osztottak szét, előadások és toborzó gyűlések zajlottak az ország szlovák lakta vidékein. A bizottság elsősorban a szlovák értelmiség nacionalista részére, papokra számíthatott.¹⁹ Utólag már nehezen kideríthető, hogy mi vezette Márkus Józsefet a toborzók közé, szlovák nemzeti érzelmei, személyes becsvágya, közéleti ambíciói vagy politikai okok, de tény, hogy maga is beszélt nyilvános gyűléseken Nyíregyházán, s az áttelepülésre kevésbé hajló tír pákok közül egyedül a metodisták iratkoztak fel önként az áttelepülni szándékozók közé, ők azonban majdnem kivétel nélkül.

Abban, hogy a több száz fős gyülekezet szinte hiánytalanul, ha nem is őszinte örömmel vagy teljes meggyőződéssel, de felsorakozott lelkesze mögé, legnagyobb szerepe a tájékoztatatlanságnak lehetett, a lelkész és gyülekezet között kialakult patriarchális viszonyoknak, ahol kevés tere volt az egyéni érdekeknek, meglátásnak. Márkus József szellemi fölényével, a szószékről elmondott ígéreteivel, az egyiptomi kivonulás és az ígért földjére való bevonulás bibliai képeivel állította maga mellé a hívőket. Nyilván sokan mentek el a szegénység elől menekülve egy jobb jövő reményében, hogy odaát nagyobb föld, takaros ház tulajdonosai legyenek. A propaganda nem szólt arról, hogy az áttelepülők számára kijelölt portákat erőszakkal vették el a hazájukból elüldözött magyaroktól. Nem kizárt, hogy sokakra a politikai érvek is hatottak. A magyarországi politikai küzdelmek sejtetni engedték, a szovjet hadsereg jelenléte pedig nyomatékot is adhatott annak, hogy a szovjet rendszerhez hasonló rendszer épül majd ki Magyarországon, kolhozokba kényszerített parasztokkal. Csehszlovákia egy szolid polgári demokratikus állam benyomását keltette még abban az időben, s menedéket kínált a közelgő diktatúra elől. Ha valóban voltak is ilyen politikai megfontolások a háttérben, azt semmiképpen nem írhatjuk a tanyabokrok lakosai számlájára, hogy nem látták át a nemzetközi viszonyok kedvezőtlen alakulását, s a Csehszlovákiát és a Szovjetuniót ekkor összefűző baráti szálak veszélyeit.

Az 1947. és 1948. év folyamán lezajlott kitelepülés után a négy-száz fős gyülekezetben tizennyolcan maradtak, akikkel új lelkész, Hecker Ádám kezdte meg az újjáépítést. A sokféle személyes ellentét mellett sem szakadt meg azonban a nyíregyházi és a Lévára, Alsószecsére került tír pá-

---

¹⁹ Németh Zoltán: A csehszlovák-magyar lakosságcsere Nyíregyházán 45 év távlatából. In: Dr. Fazekas Árpád: Szlovákok közül – tír pákok közé. Adatok a felvidéki magyarok vézskorszakához (1945–1948) Nyíregyháza, 2001. 24.

kok között a kapcsolat. Volt, aki megrettenve a kint tapasztaltaktól, hazaszökött. A rokonok igyekeztek tartani kapcsolatot, hacsak nem szült halálíg tartó ellenségeskedést a szakadás. Márkus József Léván újra megszervezte gyülekezetét, amelyet azonban a csehszlovák metodista egyház nem fogadott be, idővel a Csehszlovák Testvér Gyülekezet keretében működtek tovább. A személyes és családi tragédiákon, a nyíregyházi gyülekezetet ért veszteségeken túl említést kell tennünk a kitelepülés lelki aspektusáról is. A többnyire jobb sorba, de idegen vagyonba belekerült magyarországiak nehezen alkalmazkodtak az új viszonyokhoz, fejlettebb gazdálkodási módokhoz, többségük számára feldolgozhatatlan maradt, hogy idegenek házában, földjén kell élniük. A szerzett földek nagysága, a házak minősége különböző volt, ami irigységet szült. A Léva környékén gyakori szilvaültetvények is metodista kezekbe kerültek. Az absztinens hívők a megélhetésért pálinkafőzésre kényszerültek, felütötte fejét az addig ismeretlen alkoholizmus. A Márkus család viszont anyagilag is nyert az áttelepüléssel, tagjai jeles közéleti személyiségek, tudósok lettek Szlovákiában.

Az 1949-es Évi Konferencia

A háború után, 1943 óta először 1949-ben ült össze a magyarországi egyház legfőbb döntéshozó fóruma, az évi konferencia. Bár a konferenciáról keveset tudunk, a pár hivatalos irat nem árul el semmit arról, milyen légkörben zajlott, milyen volt a résztvevők hangulata, egyfajta állapotrajz mégis kitűnik belőle egy korszakhatáron, a proletárdiktatúra kiépítésének kezdetén.

A fennmaradt szűkszávú jegyzőkönyv alapján a konferencia fő célja a háború utáni helyzet felmérése, a munkatársak számbavétele és újak kiküldése volt. Először ülésezett konferencia püspök nélkül, bár a jelentés szerint dr. P. N. Garber svájci püspök megkapta a beutazáshoz az engedélyt. A rossz utazási feltételek mellett nyilvánvalóan politikai okai is voltak a látogatás elmaradásának, a külföldi kapcsolatok ekkor már komoly teherként jelentettek az egyháznak. Nem volt jelen azonban ekkor a kormány egyetlen képviselője sem, csak néhány protestáns egyház vezetője.

A jegyzőkönyv diplomatikusan kerülte a kényes, politikai vonatkozású ügyeket, s megtette a szokásos udvariassági gesztusokat. Üdvözlő táviratokban köszönték meg Szakasits Árpád köztársasági elnöknek és Ortutay Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszternek a metodista egyház hivatalos elismerését. Az egyház hitéleti tevékenységére vonatkozóan azt a szűkszávú utalást találjuk, hogy a gyülekezeti küldöttek beszámolóí alapján „mindenütt szabadon munkálkodhatnak” a metodisták. A jegyzőkönyv saj-

nos nem tartalmazza a „*Hívő és hatóság közti viszony tanulmányozására kiküldött bizottság*” jelentését, amelyet a konferencia minden gyülekezethez el kívánt küldeni. Ezzel az 1945 utáni metodista történet állandóan visszatérő témája került terítékre. A konferencia hivatalosan hallgatott a megváltozott viszonyokról. A lelkészek személyes sorsában azonban visszatükröződött a kor számos tragédiája.

A lelkési kar gyakorlatilag hiánytalanul átvészelte a háborút, bár a katonai szolgálat, hadifogság többük egészségét aláásta. A hadifogságból hazatért Hecker Henrik szegedi lelkész a következő évben meghalt. Új munkatársak is feltűntek, s két segédlelkészt is felszentelt az egyház újonnan megválasztott vezetője, Szécsey János szuperintendens.

Hivatalosan a volt szuperintendens, Tessényi János betegszabadságát töltve maradt távol, valójában már másfél éve svájci emigrációban élt. Külföldre távozásáról érdekes adalékot közöl Ordass Lajos evangélikus püspök visszaemlékezéseiben. 1948. március 2-án a Svájcba utazó püspök a zürichi reptől értesült a metodista szuperintendenstől, hogy a hatóságok megfigyelés alá akarják vonni. A megbízatást Tessényi kapta, aki azonban svájci származású felesége kapcsolatait kihasználva inkább az emigrálást választotta.²⁰ Nyilván más esetben is előfordult, hogy az egyházak egymás lelkészeit kellett volna hogy figyeljék, s nyilván erre lehetett is példa. Tessényi János beszerzéséről többet nem tudunk. A háborús évek s az azt követő nehézségek teljesen megtörték, s talán a beszerzésre alkalmassá tették az idős lelkészt. Amellett ő is a Bácskából származott, mint a püspök, s éppen evangélikus családból. Ismeretségük régi keletű lehetett.

A konferencia résztvevői között szerepelt Löbel János hidasi lelkész neve, a beosztási jegyzékben azonban nem. Őt német származása miatt hurcolták meg sorozatosan. 1944-ben, az orosz hadsereg közeledtekor a hidasi német polgári iskola tanáráként az egész iskolával együtt került Németországba. Innen hazatért 1945 szeptemberében, majd német származása miatt újból internálták. Három hónap után idős korára és betegségére való tekintettel hazatérhetett, de csak mint éjjeliőr tudott elhelyezkedni a hidasi bányüzemben. A németek kitelepítésével elvesztette gyülekezetét is, amely a háború előtt főként baptistákhoz húzó hívőkből állt. Ennyi csapás után, idősen kezdte meg a hidasi metodista gyülekezet megszervezését, összegyűjtve a megmaradt németeket, magyarokat. Lelkési szolgálatra nem jelentkezett, hogy az egyháznak ne okozzon kellemetlenséget származásával, 1952-ben azonban hivatalosan is újra lelkési szolgálatba lépett.²¹

---

²⁰ Ordass Lajos: *Önéletrajzi írások*. I. Szerk.: Szépfalusi István. Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Bern, 1985. 243.

²¹ NegyedÉvi Konferenciái jelentés Hidas, 1957. MMEL IV. 53 Pécs-Hidas körzet. 8. doboz.

A metodista egyház a Rákosi-rendszerben

A magyar történelemben, s szorosabban az egyháztörténetben egyértelműen az egyházak elnyomásának idejeként tarthatjuk számon az 1948 utáni éveket. Igaz, a metodista egyházat a megtorlások, támadások szerény méreteihez igazodva kisebb mértékben érintették, a személyes életekben megtörtént tragédiák súlya azonban ettől nem lett kisebb. A metodisták elsősorban nem metodista vagy hívő voltak miatt szenvedtek, a magyarság közös szenvedéseiben osztoztak. Sajátos diszharmonia érhető tetten azonban az egyház külső története és belső, lelki élete között, az ország történetének folyása, s a között, ahogy ezt az egyházban megélték. Talán az állhatatosság, a hit megtartó ereje idézte elő, hogy a németek kitelepítése és szlovákok kitelepülése után a gyülekezetek viszonylag gyorsan regenerálódtak. Míg a nagy egyházak megmaradásukért küzdöttek, a metodisták a gyarapodás, az egyház megújulásának időszakára, „ébredési időként” emlékeznek az 50-es évekre.²² Az egyház létfeltételeit komolyan megnehezítő államosítás, az intézményes diakóniai munka megszüntetése az egyszerű egyháztagok szintjén kevés visszhangot váltott ki.

Az egyházakkal és a vallással elvi-világnézeti alapon szembenálló kommunista párt monopolhelyzetbe kerülésével az egyházakkal szembeni politika alapjában nem változott, de nyíltabb és agresszívabb lett. Az egységes stratégiai célok mellett is megmaradt azonban a napi politika szintjén érvényesülő differenciált bánásmód a konfrontációt választó, harcos katolikus egyház, a behódoló református és evangélikus egyház, és a kis társadalmi súllyal rendelkező, együttműködő-bezárkózó szabadegyházak között. A katolikusokkal szemben folytatott politikai és egyéb eszközök alkalmazásáról a legfelsőbb pártvezetés döntött, s a püspöki kar megtörését célozták meg, a protestáns egyházak „államosítását” elhalasztották, mert az ellenzéki szellemű egyházi vezetést sikerült már korábban egy együttműködőbb vezetéssel felcserélni.²³

Az 1956 előtti időszakban a kisegyházak sorsa nem volt politikai kérdés, megelégedtek az ellenőrzés adminisztratív módszereivel. A Szabadegyházak Szövetsége, majd annak utóda, a Szabadegyházak Tanácsa ehhez megfelelő eszköznek bizonyult, bár az igazsághoz tartozik, hogy elnöke, dr. Kiss Ferenc lojalitása mellett sem volt „megbízható”, az állami politikát kiszolgáló személy, autonómiáját mindvégig megőrizte, s óvatosan, de min-

---

²² Iványi Istvánné szóbeli közlése.

²³ Jegyzőkönyv a Titkárság 1951. május 4-én du. 5 órakor tartott üléséről. Közzé teszi: Ólmosi Zoltán. História, 1991. 5–6. sz. 23–27.

den kérdésben felvállalta különvéleményét.²⁴ A szövetség azonban kénytelen volt az állam által rárótt feladatokat ellátni, s az újonnan felállított egyházügyi hivatal „kinyújtott karjává” vált.

A kisegyházak ügye 1952 elejéig a Belügyminisztérium Egyesületi Osztályához tartozott, amíg át nem került az 1951-ben felállított Állami Egyházügyi Hivatal (ÁEH) irányítása alá. Mindez azonban nem járt egy koncepciózusabb politika kialakításával. A szabadegyházak vonatkozásában az első értékelés, javaslattervezet 1955-ben készült el. A jelentés a közelmúlt politikáját értékelve elmarasztalóan írt arról, hogy a „szekták” ügyét tisztán rendőrségi ügyként kezelték, a kellemetlen személyeket egyszerűen internálták. Vezetőiket időnként behívták, sikeresen ellenőrzés alatt tartották az igazolványos prédikátorokat, de kicsúsztak az ellenőrzés alól az igazolvány nélküliek. Mindez azonban nem vezetett el a kívánt eredményhez, s ennek szemléltetésére néhány statisztikai adatot közölt a jelentést készítő Veres Pál. A Szabadegyházak Szövetségébe tartozó egyházak tagjainak összlétszáma 1951 és 1955 között 28 150-ről 25 100-ra csökkent, ezen belül a metodista egyház taglétszáma 2500-ról 1850-re.²⁵ (A metodista egyházban ezekben az években hivatalos statisztika ugyan nem készült, de 650 fő elmaradása egy ilyen kisegyházban feltűnő lett volna, aminek nincs nyoma. A statisztikák nyilvánvalóan inkább csak a változás irányát jelzik.)

Az egyházi szolgálattevők igazolványát eredetileg a Szabadegyházak Szövetsége állította ki a hatóságok előtti igazolás céljára. 1952-től az Állami Egyházügyi Hivatal vette át ezt a feladatot, s rögtön a szolgálattevők 40%-tól meg is vonta a legális prédikálás lehetőségét. Ezek után eufémisztikusnak tűnik a Szabadegyházak Szövetsége körlevele, az igazolványokra vonatkozó előírásokat magyarázó irat: „*Fentiekből nyilvánvaló, hogy a helyi gyülekezetek zavartalanul folytathatják közösségi életüket, mert a demokratikus kormány továbbra is biztosítja a vallásszabadságot.*”²⁶ Az adminisztratív ellenőrzésre a másik lehetőséget az egyházaknak fizetett államsegély szolgáltatta. A Vallás- és Közoktatási Minisztérium 1949-től folyósított a metodista egyháznak dologi és helyreállítási segélyt, akkor 1800 Ft-ot. 1950-től havi 300 Ft dologi és közigazgatási segélyt. 1951-től ennek ügyét automatikusan az Állami Egyházügyi Hivatal vette át. Ekkor már havi 478 Ft volt a segély összege.

---

²⁴ Szabadegyházak Szövetsége, szekták helyzete. Veres Pál elemzése, 1955. június 7. MOL XIX-A-21-c-142. doboz, 6/3.

²⁵ Uo. 6.

²⁶ A Magyarországi Szabadegyházak Szövetsége körlevele. 1953. február 21. MMEL I.7. Évi Konferencia. 16. doboz.

Az államosítás

Az egyházak ellen harcot indító, az egyházak társadalmi befolyását korlátozó, majd a létüket aláásó politikai rendszer intézkedéseit először az államosítás során érezte meg saját bőrén a metodista egyház.

Az 1952-ben elfogadott, az egyházi ingatlanok államosításáról szóló törvény a haszonszerzés célját szolgáló épületek, épületrészek állami tulajdonba vételéről intézkedett, amely érintette a metodista egyházat is, azonban a tanácsi határozatok némileg túllőttek a célon. A Felsőerdősor utcai épület 70,7%-a került államosításra, a kisajátított épületrészben azonban egyházi célokat szolgáló helyiségek is voltak. Az egyházközpont épülete mellett államosítás alá esett a kispesti imaházhoz tartozó szolgálati lakás, amiért a továbbiakban lakbért kellett fizetnie az egyháznak, hasonlóképpen történt a szolnoki imaház esetében is. A törvény alkalmazásának konkrét feltételei nyilván a helyi végrehajtó szervek jóindulatától függtek. A kispesztinél nagyobb nyíregyházi kápolna egyházi tulajdonban maradt.

Az egyház természetesen élt a törvény által cinikusan biztosított lehetőséggel, hogy három napon belül fellebbezést nyújtson be a határozat ellen, hatástalanul. Hiába hivatkoztak arra, hogy a kispesti ház államosításáról még hivatalos értesítést sem kapott az egyház vezetője, valamint hogy a vallás szabadságát biztosító törvény rendelkezése szerint az egyház jogosult ingatlanok fenntartására.

Nem kerülhette el az államosítást a Budakeszin működő intézmény sem, amelyet a szomszédos Korányi kórházhoz csatoltak. Az ott található épületegyüttes helyzete annyival volt komplikáltabb, hogy ott többféle szeretetszolgálatot is végzett az egyház, így a kisajátítással együtt gondoskodni kellett az ápoltak elhelyezéséről is. A Felsőerdősor utcai épületben további ápolásukat nem lehetett megoldani. A fennmaradt levelekből az tűnik ki, hogy az államosítások után is egyházi kézben megmaradt intézmények fogadták be az ily módon megárvult gondozottakat. Egy idős házaspár a Református Szeretetszolgálat Bethesda Kórházába került. A viszonylag kis létszámú budakeszi otthon lakóit feltehetőleg egyenként, különböző úton-módon sikerült elhelyezni.

Nehezen követhető nyomon a Budakeszin élő és dolgozó diakonisszák sorsa. A kezdetektől szolgáltak az egyházban diakonisszanővérek, akik külföldről érkeztek a magyar misszióba, majd 1920-tól már magyarországi jelöltek is tanultak a svájci, németországi intézetekben. A háborúig folyamatosan dolgoztak magyar és külföldi betegápolók Budakeszin, de a nagyobb vidéki gyülekezetekben, Kaposszekcsőn és Nyíregyházán is. Hat-tíz diakonisszánál több nem állt egyszerre szolgálatban, így önálló diako-

nisszaegylet alapítása sem volt célszerű. A diakonissza-ügy rendezése, az egyház szervezetébe való betagozása visszatérő feladata volt az évi konferenciáknak, míg végül egy bizottság felügyelete alá vonták ezt a munkaterületet, felügyelő lelkészt jelöltek ki, szabályzatot készítettek számukra, valamint a Tábor szanatóriumot anyaotthonukká nevezték ki. Az utolsó háború alatti évi konferencia jegyzőkönyve szerint Budakeszin három, a visszacsatolt Újvidéken nyolc diakonissza teljesített szolgálatot.

Az egyházakra mért csapásnak része volt a szerzetesrendek és diakonisszaegyletek felszámolása 1950-ben. A metodista diakonisszák egyházi szolgálatból való elbocsátása egy mellékszálát jelentette a történetnek. Csomai Julianna diakonissza leveléből arra következtethetünk, hogy akár csak az államosítás és minden más törvénytörő rendelkezés, így a diakonisszamunka megszűnése is helyi szinten, helyi illetékesek, megbízottak révén derült ki, az egyházvezetés megkerülésével.

„Kósa Józsi és Mária közölték velem kb. 10 nappal ezelőtt, hogy ha itt akarok maradni a diakonissa ruhát le kell tennem... Most arra kérem, hogy közölje velem, mint egyházi vezető mit tanácsol, illetve adjon egy olyan írásbeli nyilatkozatot, melyben felold az uniformis viselése alól. Természetesen én, ha ezt a lépést megteszem, akkor sem érzem magam az egyháztól elszakadva, vagyis a fejkötő viselete nélkül is diakonisszának tartom magam és úgy is fogok élni.”²⁷

Az ő sorsát kivételesen ismerjük, a Bethesda kórház fogadta be. Többen kiléptek az egyházi szolgálatból, polgári foglalkozást vállaltak.

Az egyház így az 50-es évek elején elvesztette azt a lehetőségét, hogy a szeretetszolgálatot, a társadalom felé végzett szolgálatot intézményes keretek között végezze. A diakóniai munka gyülekezeti keretek között folyt tovább. Jelentős bevételektől is elesett az egyház az államosítással, amit az államsegély csak részben fedezett. A lelkészfizetések biztosítása, a megmaradt ingatlanok fenntartása komoly terhet rótt az egyháztagokra.

Az egyház viszonya a közéleti kérdésekhez

Míg a háború utáni újjáépülést, a demokrácia megteremtésének programjával fellépő politikai vezetést a szabadegyházak üdvözölték, esetenként tevékenyen támogatták is, a diktatúra kiépülését bizonytalankodva, s tehetetlenül.

---

²⁷ Csomai Julianna levele Szécsény János szuperintendenshez, 1950. május 18. MMEL I.3. Szuperintendensi levelezés. 3. doboz.

nül szemlélték. Ez állhatott az 50-es évek elején egy újabb befelé fordulás mögött. Veres Pál, az Állami Egyházügyi Hivatal protestáns alosztályának munkatársa a Szabadegyházak Szövetségének tagegyházait a következőképpen jellemezte: „A baptistákat kivéve a szövetséghez tartozó szekták tevékenysége a túlzott evangélizáció, befelé fordulás, elkülönülés és a társadalmi, politikai kérdésekkel szembeni passzivitásban határozható meg.”²⁸ A metodista egyház esetében ez mindenképpen így volt. Így viszont ritkán került összeütközésbe a hatóságokkal. Nem szállt szembe a hatóságokkal, de nem is működött együtt. A változó társadalmi-politikai viszonyokat tudomásul vették, mint egy magasabb isteni akarat megnyilvánulását, és hittek Isten megtartó kegyelmében mindenféle nehézség közepette. Elutasították a szolgálai hajbókolást, de nem keresték a mártíromságot sem, nem vállaltak harcos kiállást semmilyen ügy mellett.

Szécsey János személye, megfontoltsága is közrejátszhatott, hogy az egyház komolyabb megpróbáltatások nélkül vészelt át a Rákosi-rendszer éveit. Magatartását a lojalitás jellemezte, „a felsőbbség iránti engedelmességet amit a szentírás előír maga is tartja és hirdeti”.²⁹ Nehezen megállapítható, hogy az egyház hivatalos megnyilvánulásaiban mennyi az őszinteség az 50-es években, talán nem túlzás azt állítani, hogy Szécsey János az illem megkövetelte udvariassági gesztusok kifejezése alkalmával sem mondott többet, mint a mit gondolt, illetve ha mondott valamit, azt valóban úgy is gondolta. 1951-ben például így nyilatkozott:

*„Az állam és egyház viszonyával foglalkozva Szécsey János szuperintendens örömmel fejezte ki bizalmát népköztársaságunk kormánya és az újonnan felállított Állami Egyházügyi Hivatal iránt. Beszámolt az Állami Egyházügyi Hivatal elnökénél Kossa Istvánnál tett tisztelegő látogatásról. Az elnök nagy megértést és jóindulatot mutatott egyházunk problémái iránt és igen jó benyomásokat hagyott a vele eltöltött idő.”*³⁰

Az Állami Egyházügyi Hivatal később számos kellemetlen percet szerzett Szécsey Jánosnak, s főleg utódainak, a kezdeti bizakodást így csak az magyarázhatta, hogy a szuperintendens valóban a „békés egymás mellett élés” híve volt, arra törekedett. A megelőlegezett bizalom alapja volt az a feltételezés is, hogy a törvényes elismerés és az 1947:XXXIII. tc. kellő

---

²⁸ MOL XIX-A-21-c-142 doboz, 3.

²⁹ Jelentés. Ismeretlen szerzőtől származó irat, évszám nélkül. Feltehetőleg 1951 elején készült. MMEL V. Szalós Artúr iratai.

³⁰ Beszámoló az idei nyári konferenciánkról. 1951. MMEL I.3. Szuperintendensi levelezés. 3. doboz.

védelmet nyújt az egyháznak, hogy tevékenységét háborítatlanul folytathassa.

Az egyháztagok körében szintén élt ez a bizakodás, amit nyilván lelkészeik tápláltak bennük. Annak ellenére is, hogy a mindennapokban előfordulhatott, hogy konfliktusba keveredtek hitük miatt. Schauermann Menyhért né visszaemlékezésében érzékletesen vall ezekről az időkről:

„A hívőket a faluban (Hidason) nem nagyon szerették. A munkahelyemen egyszer behívtak az irodába, és megkérdezték, miért járok a gyülekezetbe, hiszen azok csak népbutítók, és én mehetek, ahová csak akarok, csak ide nem. Még ma is csodálkozom, hogy Isten akkor milyen bátorságot adott, és azt mertem mondani, hogy nem népbutítók, mert hogy így tudok helytállni a munkámban, azt ott kaptam, a prédikáción keresztül. Kiálltam amellett, hogy odamegyek, mert ott kapom meg azt, amire szükségem van, ott kapom az erőt ahhoz, hogy becsületesen végezzem a munkámat. Ha bármi van, amit kifogásolnak a munkámban, ott hajlandó vagyok változtatni, de ebben az egyben nem engedek. Talán másfél órán át tartott ez a győzködés, azt mondták, behivatnak az igazgatóhoz. Ettől sem riadtam meg, tudtam, hogy vallásszabadság van és a Metodista Egyház elismert egyház. És ha börtönbe kerülök? – tették fel a kérdést. Akkor börtönbe megyek, mondtam, de tudom, hogy semmi rosszat nem teszek. Többet aztán nem hívtak ez ügyben. Jó munkaezőnek tartottak, csak ne jártam volna gyülekezetbe. A közvetlen főnököm azonban azt mondta, ha nem járnék, nem is lenne ilyen a munkám.”³¹

A „szektások” iránti spontán tiszteletet, szorgalmas munkájuknak kijáró elismerést még hivatalos körökben is kénytelenek voltak elfogadni.³²

Az Állami Egyházügyi Hivatal viszonylag lanya magatartása mellett a szabadegyházakat ért atrocitások a helyi hatóságok akciói lehettek. Írásos nyoma két kisebb ügynek volt. Az egyik „áldozat” Iványi Tibor szolnoki lelkész volt, akit két napig tartottak fogva szabálysértés miatt. Az ürügy feltehetőleg egy be nem jelentett körzeti csendesnap volt, bejelentésre egyébként nem volt kötelezve az egyház. A szuperintendens felháborodott levélben kért tájékoztatást, hogy hivatalos helyen panaszt tehesen, de azt még hozzáfűzte: „Természetesen Tőled és a hívektől is elvárom azt, hogy a

---

³¹ A női munka története a Magyarországi Metodista Egyházban 1898–1998. Kiadja a Magyarországi Metodista Egyház Női Bizottsága, 1998. 18.

³² „... a munkához való viszonyuk jó, és az állampolgári kötelezettségek teljesítésében senki mögött sem maradnak le.” Szabadegyházak Szövetsége, szekták helyzete. Veres Pál elemzése, 1955. június 7. MOL XIX-A-21-c-142. doboz, 6/3, 3.

hatósággal szemben a legmesszebbmenő lojalitást és tiszteletet tanúsítottok.”³³ Írásos emléke van egy 1950-ben Szécsey Jánosnál tett házkutatásnak is. A vád fizetőeszközzel elkövetett visszaélés volt, amelyet azonban pár hónapon belül ejtettek. A hivatalos ügyek intézése körüli bosszúságok viszont mindennaposnak számítottak. A helyi tanácsok által kiutalt benzinjegy például egy esetben előzetes értesítés nélkül elmaradt, a helyi lelkész érdeklődésére viszont még felvilágosítást sem adtak az ügyben.

A lelkészek levelezésében időnként feltűnik a keserű valóság, a szegénység. Egy-egy vasárnapi szolgálat ellátásához 10-20 km-t, sokszor többet is gyalogoltak a lelkészek az elszórtan fekvő gyülekezetek között. Nyomorúságos lakáskörülmények között laktak s nevelték gyermekeiket, s előfordult még az is, hogy vacsora nélkül feküdt le a család.

A teljességhez hozzátartozik, hogy míg a politikától elfordult a metodista egyház, mint Isten Országá építésében idegen dologtól, nem fordult el a közélettől. A politika, a hatalomért folyó harc terepe kívül esett látókörükön, de mint minden korban és minden országban tették ezt a metodisták, együttérzéssel fordultak koruk, az őket körülvevő szűkebb és tágabb közösség minden problémája felé. Ennek egyik legnyilvánvalóbb jele az ínséges időben, 1952-ben Alsózsoltán megindult cigánymisszió, amely nemcsak lelki vigaszt, hanem kézzel fogható segítséget jelentett a cigányok lakta falunak.

Az egyház és az állam talán a békemozgalom ügyében találkozott a legkönnyebben, s az egyház kiállása itt okozott a legkevesebb lelkiismereti problémát. 1953-ban a Béke Világtanács Magyarországon tartotta konferenciáját, melyre több metodista lelkész is érkezett a világ minden tájáról, Joseph Jones-szal találkozott is Szécsey János. A tanácskozás egy másik résztvevője, Martin Niemöller, a nyugatnémet evangélikus egyház elnöke pedig meglátogatta az éppen üléselő metodista Évi Konferenciát is. Ezen a konferencián a szuperintendens megnyitó beszédében hitet tett a békemozgalom mellett.

„Ha tisztában vagyunk is azzal, hogy a legszélesebb kiterjedésű gyarmati háború is az egyének romlottságából, önzéséből, telhetetlenségéből fakad, és a népek kizsákmányolását célzó háborúnak is itt van a gyökere, nem tudunk és nem akarunk szemt hunyni a kérdés nagy távlatai előtt, és épp ezért mint methodista egyház, egész odaadással azzal a buzgósággal és őszinte becsületességgel, mellyel evangélizációs munkánkat végezzük, támogatjuk és magunkénak valljuk azt a mozgalmat, amelyik minden fajta

---

³³ Szécsey János levele Iványi Tiborhoz, 1951. szeptember 8. MMEL I.3 Szuperintendensi levelezés. 3. doboz.

gyarmati elnyomás és háború ellen kérlelhetetlen harcot írt zászlajára. Valljuk és állítjuk, hogy mindazok, akikhez befolyásunk elér, az ügy nevezett békemozgalomnak őszinte harcosaivá válnak. És állítjuk, hogy ahol a methodista egyház hű ahhoz a küldetéshez, amit Istentől kapott, ott hallatnia kell szavát az immár az egész világot átfogó békemozgalomban.”³⁴

Ezek után néhány prominens metodista lelkészt nevezett meg, akik a békemozgalom tevékeny résztvevői, Oxam püspököt, James Endicott kanadai lelkészt. Ezekből a kapcsolatokból nyilván valamiféle erkölcsi tőkét is kovácsolni lehetett.

A békekölcsön ügye viszont nem találkozott ilyen osztatlan lelkesedéssel. A Szabadegyházak Szövetsége körlevelekben tájékoztatta a tag-egyházakat a kölcsönjegyzés módjáról, s ahogy a szuperintendensi levelekből kiolvasható, el is várták a csatlakozást azoktól, akik államsegélyben részesültek. Az egyháztagok számára az aláírás még kevésbé volt magától értetődő. Nyíregyházán előfordult, hogy a kölcsön jegyzését megtagadókat a tanácsra behívták, és csak több órás rábeszélés és aláírás után engedték haza őket. Egy ilyen benntartott metodista asszonyt a gyülekezet munkatársa próbált „kiszabadítani”, de megjelenésekor a hivatalnokok őt tették felelőssé az aláírásért, és neki kellett folytatnia a meggyőzést.³⁵

Az ökumenikus kapcsolatok alakulása az 50-es évek elején

A szabadegyházak, vagy akkoriban „szektaként” emlegetett közösségek és a nagy történelmi egyházak kapcsolata, mint arra már korábban utaltunk, meglehetősen hűvös volt. A nagy egyházak rovására való terjeszkedés, másik oldalon a pozícióföltés nem kedvezett a közös keresztény, de még a protestáns örökség felismerésének sem. A háború utáni időkben az egyházellenes lépések sem készítettek szorosabb összefogásra. Érdekes azonban, hogy 1950-től határozottan irányt váltottak a kommunista renddel együttműködést választó református és evangélikus egyházvezetők. A református egyházban a Bereczky Albert püspök nevéhez fűződő új kurzus alapvetését az 1946-os Országos Református Szabadtanács fogadta el, s később teológiai megalapozást is nyert. Érdekes lenne annak megvizsgálása, hogy a „keskeny út teológiája” mennyiben hatott a szabadegyházak magatartására 1949 után, mennyire volt tudatos, szándékos a kisegyházak felé való nyitás. Ebben az időben viszont kétség kívül javultak és intenzívebbé váltak a kap-

³⁴ Szécsey János szuperintendens beköszöntője. 1953. MMEL 1.7. Évi konferencia. 16. doboz.

³⁵ Iványi Istvánné szóbeli közlése.

csolatok. Rendszeresen meghívták a kisebb és nagyobb protestáns egyházak egymás vezetőit ünnepi és más alkalmaikra, s néhány metodista írat a reformátusok szellemi hatására is fényt vet.

Az 1953-as Évi Konferencián Szécsey János szuperintendens hálásan emlékezett meg arról a „nevelő munkáról”, ami a metodista egyházat is a helyes irányba terelte.

„Hadd emeljem ki ebből az alkalomból, hogy különös hálával tekintünk személy szerint is Bereczky Albert református püspök úrra, aki szolgálataival és igehirdetésével nekünk is megmutatta egyéni síkon mozgó evangélikációs szolgálatunk és a világ békemozgalma közti szerves összefüggést, és nem szégyelljük bevallani, hogy rajta keresztül tanultuk meg azt is, hogy őszinte becsületességgel tudjunk igent mondani ahhoz a nagy szociális átalakuláshoz, melyik hazánkban szemünk előtt végbemegy.”³⁶

S egy másik idézet, Hecker Ádámától:

„Megvalljuk: amennyire szinte felszabadult örömmel vettük tudomásul a kapitalista rend megszűnését és egy humanista-szocialista rend körvonalainak kibontakozását, annál inkább zavarba ejtett az új rend ateista alapja. Az Ige mellett nagyban segített az új államvezetéshez való pozitív viszony kialakításában főleg a református egyház akkori vezetőségének lépése, amellyel igent mondott a régi u.n. keresztyén kurzus Istentől való megítéléséhez és magáévá tette az új rendszer társadalmi, és a népek békés egymás mellett élését szolgáló, politikai célkitűzését.”³⁷

Az 1955-ben Veres Pál által készített jelentés érdekes adalékkal szolgál a protestáns egyházak közötti kapcsolatok vonatkozásában is. Az egyházügyi hivatal támogatta a protestáns egyházak vezetői közötti együttműködést, ezt irányítás alatt igyekezett tartani és felhasználhatónak tartotta például a békemozgalomban, de ellenezte a helyi szinten kialakult testvéri kapcsolatokat.³⁸ Itt is nyilván a spontán társadalmi kapcsolatok iránti féltelenség munkált, ha annak vallásos színezete volt, különösen veszélyesnek tartották.

---

³⁶ Szécsey János szuperintendens beköszöntője. 1953. MMEL I.7. Évi konferencia. 16. doboz.

³⁷ 25 év egyházi eseményei. MMEL I.3. Szuperintendensi levelezés. 3. doboz.

³⁸ Szabadegyházak Szövetsége, szekták helyzete. Veres Pál elemzése, 1955. június 7. MOL XIX-A-21-c-142. doboz, 6/3. 7.

A háború utáni metodista történet alapkonfliktusát abban a kérdésben összegezhajjuk: hogyan élhet egy külföldi eredetű, pietista hagyományokból táplálkozó, demokratikus felépítésű kiségyház egy diktatórikus, az egyén cselekvésének gátat szabó, a világnézeti szabadságot tagadó politikai rendszerben?

A Rákosi-rendszer törvénytelenégeivel kiszámíthatatlan, félelemkeltő környezetet jelentett, amelyben a hívők számára egyetlen magatartás kínálkozott, a visszahúzódás, feltűnés nélküli, befelé forduló hitélet. Az alig kétezer fős metodista közösség valóban nem is váltotta ki a hatalom különleges érdeklődését.